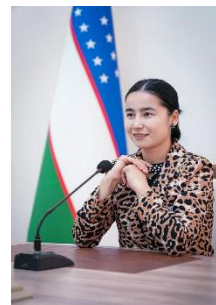

**DAVLAT – XUSUSIY SHERIKCHILIGI FAOLIYATIDA XORIJ TAJRIBASI
VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLANILISHI****Ilmiy rahbar:****i.f.f.d.(PhD) Ollokulova Feruza Mansurovna***Termiz Davlat Universiteti**Universiteti Iqtisodiyot fakulteti,***Amirova Dilshoda***Termiz Davlat**Magistratura bo'limi Iqtisodiyot yo'nalishi*dilshodaamirova9@gmail.com**+998947883110**

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat-xususiy sherikchilik (DXSh) modelining xorijiy tajribalari tahlil qilinib, ularning O'zbekiston iqtisodiyotida qo'llanilishi imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Xususan, so'nggi yillarda amalga oshirilgan DXSh loyihalari, ularning moliyalashtirish mexanizmlari va davlat tomonidan belgilangan qarz chegaralari tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Davlat-xususiy sherikchilik (DXSh), investitsiya, xorij tajribasi, infratuzilma loyihalari, moliyalashtirish mexanizmlari, sog'liqni saqlash, energetika, DXSh qonunchiligi, xususiy sektor ishtiroki.

Abstract: This article analyzes the foreign experiences of public-private partnership (PPP) models and explores their applicability in Uzbekistan's economy. Specifically, it examines recent PPP projects, their financing mechanisms, and the debt limits set by the government.

Keywords: Public-Private Partnership (PPP), investment, international experience, infrastructure projects, financing mechanisms, healthcare sector, energy projects, PPP legislation, private sector involvement.

Аннотация: В данной статье анализируются зарубежные практики модели государственно-частного партнерства (ГЧП) и рассматриваются возможности их

применения в экономике Узбекистана. Особое внимание уделяется недавним проектам ГЧП, механизмам их финансирования и установленным государством лимитам долговой нагрузки.

Ключевые слова: Государственно-частное партнёрство (ГЧП), Инвестиции, Международный опыт, Инфраструктурные проекты, Механизмы финансирования, Здравоохранение, Энергетика, Законодательство ГЧП, Участие частного сектора.

Kirish:

DXSh modeli, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda infratuzilma, sog'liqni saqlash, ta'lim kabi sohalarda samarali va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim vosita sifatida qabul qilinmoqda. Xorijiy tajribalar, ayniqsa, Yevropa va Osiyo DXSh loyihalari, O'zbekistonda DXSH faoliyatlarini rivojlantirish uchun na'muna qilib olishimiz mumkin. O'zbekiston hukumati 2021-yilda DXShni rivojlantirishga qaratilgan qonun qabul qilib, bu sohada sezilarli islohotlarni amalga oshirdi. So'nggi yillarda esa, turli sohalarda DXSh asosida amalga oshirilgan loyihalar soni ortib bormoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishida to'sqinlik qilishi mumkin bo'lgan omillar transport, energetika, ijtimoiy infratuzilma va telekommunikatsiya sohalari infratuzilmasi yetarlicha rivojlanmaganligidandir. Ko'pincha xavf va xarajatlarni etarli darajada aniqlash va baholash yo'q, bu esa loyihaning texnik-iqtisodiy asoslanishining yomonligiga va yirik loyihalarni qabul qilishdan voz kechishga olib keladi. Ushbu muammolarni hal qilishda Jahon amaliyotining eng samarali usullardan biri DXSh munosabatlari asosida investitsion loyihalarni amalga oshirish juda muhim hisoblanadi. O'zbekiston yaqin 5 yillikda davlat infratuzilmasini, xususan, energetika va transport sohasini rivojlantirish uchun DXShdan foydalanish imkoniyatlarini o'rganishga kirishdi.

Asosiy qism:

Xorijiy tajribalarda DXShning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega:

Muvaffaqiyatli model: Helios Towers kompaniyasining Afrika bozorida telekommunikatsiya minoralari bo'yicha amalga oshirgan DXSh loyihasi, davlat tomonidan ajratilgan kichik mablag'lar orqali xususiy sektorni jalb qilishda muvaffaqiyatli misol bo'la oladi.

Samarali moliyalashtirish: Loyihalarni moliyalashtirishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi balansli hamkorlik, xususan, davlat tomonidan kafolatlar va imtiyozlar taqdim etilishi, investorlar ishonchini oshiradi.

Texnologik innovatsiyalar: Yangi texnologiyalarni joriy etish va samarali boshqaruv tizimlarini yaratish orqali loyihalarning muvaffaqiyatini ta'minlash mumkin.

Rossiya olimlari asarlarida S. V. Shishkina, M. Ya. Mirkina va boshqalar "DXSh" atamasini quyidagicha izohlaydi: "Davlat-xususiy sheriklik davlat va xususiy sektor o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning huquqiy jihatdan mustahkamlangan shaklidir. Davlat va xususiy mulk, muassasalar va korxonalar tomonidan iqtisodiy faoliyatning keng doirasi bo'yicha ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish maqsadida amalga oshiriladigan va ko'rsatiladigan xizmatlar". V. G. Varnavskiy davlat-xususiy sheriklik ta'rifini quyidagicha beradi: - "DXSh – bu davlat va kommunal mulk ob'ektlariga, shuningdek davlat va munitsipal organlar, muassasalar va korxonalar tomonidan bajariladigan va ko'rsatiladigan xizmatlarga nisbatan davlat va xususiy sektor o'rtasidagi o'zaro ta'sir shaklini birgalikda moliyalashtirish va xatarlarni taqsimlashni o'z ichiga olgan ma'lum muddatga qonuniy ravishda mustahkamlangan". Umumiy olib aytganda, Davlat-xususiy sherikchilik bu – Davlat va muayyan sektor tomonidan davlat infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda yoki modernizatsiya qilish uchun ikki tomonlama tuzilgan aniq muddatli shartnomadir.

O'zbekistonda DXSh asosida amalga oshirilgan ba'zi loyihalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Sog'liqni saqlash sohasi: IFC bilan hamkorlikda Samarqand, Jizzax va Qashqadaryo viloyatlarida yangi ko'p tarmoqli shifoxonalar qurilishi rejalashtirilgan. Bu loyiha, davlatning sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan sa'y-harakatlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Energetika sohasi: Qoraqalqog'istonda 200 MW quvvatga ega shamol elektr stansiyasining qurilishi, Saudiya Arabistoni kompaniyasi ACWA Power tomonidan amalga oshirilmoqda. Loyiha, Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya: Namangan viloyatida kuniga 100,000 kub metr hajmga ega bo'lgan kanalizatsiya tozalash inshooti qurilishi, Metito kompaniyasi tomonidan amalga oshirilmoqda. Loyiha, suv ta'minoti va sanitariya sohasida davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, davlat tomonidan DXSh loyihalarini moliyalashtirish uchun \$5.5 milliard miqdorida yillik qarz chegarasi belgilangan. Bu, davlatning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan chora sifatida ko'rilmogda. Iqtisodiy o'sish va aholining o'sishi davlatdan yo'l tarmog'ini tegishli ravishda rivojlantirishni, energiya quvvatini oshirishni, yangi suv ta'minoti va chiqindilarni qayta ishlash ob'ektlarini qurishni, bu sohalarda turli xil imtiyozli kriditlar joriy qilishni va boshqalarni talab

qildi. Shu o`rinda DXSh tizimi eng yaxshi rivojlangan davlatlarning faoliyatini ko`rib o`tamiz. Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) munosabatlari dunyoning ko'plab mamlakatlari, jumladan Buyuk Britaniya, AQSh, Kanada, Xitoy, Fransiya, Yaponiya, Australia, Germaniya va Rossiya tomonidan keng qabul qilingan. Ushbu mamlakatlar modelni o'zlarining individual iqtisodiyoti va ehtiyojlariga moslashtirdilar, ammo DXSh ortidagi umumiy tushuncha bir xil bo'lib qolmoqda. DXSh tizimining samaradorligi tahlili Buyuk Britaniyada 1980-yillarda qabul qilingan xususiy moliya modeli 2018-yilda bekor qilinmaguncha, o'z faoliyati davomida 56 milliard funt sterlingga yaqin xususiy investitsiyalar bilan 700 dan ortiq DXSh loyihalarini jalb qildi. Mamlakat G'aznachiligi 2028 yilgacha infratuzilma rejasini tasdiqladi, unda 600 milliard funt sterling miqdoridagi investitsiyalar ko'zda tutilgan, shundan 50 foizi DXSH orqali jalb qilinishi kerak. 2017-2021 yillarda Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, Buyuk Britaniya 2000 dan ortiq loyihalarga ega bo'lgan infratuzilmada loyihalar soni va jalb qilingan mablag'lar hajmi bo'yicha Yevropa bozorida yetakchilardan biri hisoblanadi.

Bu davrda umumiy qiymati qariyb 7,5 milliard yevroga teng 30 dan ortiq loyiha amalga oshirildi. Qo'shma Shtatlarda Federal hukumat DXShlarni rivojlantirishda faol rol o'ynadi. Masalan, AQSh transport departamenti shtat hukumatlariga ham, mahalliy hokimiyatlarga ham transport DXShlarini rivojlantirish uchun moliyaviy yordam ko'rsatadi. Shuningdek, u transport loyihalarini amalga oshirishga yordam beradigan qo'shma korxonalar yaratish uchun xususiy kompaniyalar bilan ishlaydi. Barcha darajadagi DXShlarni samarali rivojlantirish uchun yaratilgan Milliy Kengash ma'lumotlariga ko'ra, AQShning DXSh mexanizmi orqali amalga oshirilayotgan infratuzilma loyihalari 200 yildan oshgan. Hozirda 1000 ga yaqin loyiha ishlamoqda. Kanadada DXSh turli sxemalar bilan ifodalanadi, ularga ko'ra joriy davrda umumiy qiymati qariyb 110 milliard AQSh dollariga teng 250 dan ortiq yirik infratuzilma loyihalari boshlangan va bu loyihalardan davlat g'aznasiga byudjet daromadlari har bir investitsiya qilingan dollar uchun Loyiha 3,6 AQSh dollarini tashkil etadi. Hozirda Kanadaga investitsiya qilish bo'yicha yirik infratuzilma rejasi amalga oshirilmoqda, kelgusi 12 yil ichida ijtimoiy infratuzilmaga jami 187 milliard dollar sarmoya kiritiladi. Xitoyda 2014 yildan 2022 yil aprel oyigacha ma'lumotlar bazasiga jami 10304 ta loyiha kiritilgan bo'lib, ularda 16,4 trillion yuan sarmoya kiritildi, jami 7835 ta loyiha imzolandi, 12,9 trln. 8,3 trillion yuan sarmoyasi bilan qurilishni boshladi va ish stavkasi (qurilish loyihalariga investitsiyalarning kutubxonaga kiritilgan loyihalarning umumiy investitsiyalariga nisbati 50,6% ni tashkil qiladi. Frantsiyada faqat "Sheriklik shartnomasi"(Marché de partenariat) sxemasi bo'yicha loyihalarga kiritilgan sarmoyalar miqdori 40 milliard evrodan oshadi va turli xil shakllar soni imtiyozlar va

shunga o'xshash tuzilmalar ("délégations de service public") 15000 dan oshadi. Evropa DXSh rivojlanish markazining hisob-kitoblariga ko'ra, DXSh loyihalarining Frantsiyadagi infratuzilma investitsiyalarining umumiy hajmidagi ulushi 12% ga etadi. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2017 yildan 2021 yilgacha Frantsiyada 80 ga yaqin PPP loyihalari amalga oshirilgan umumiy qiymati 13 milliard evrodan ortiq. Shunday qilib, Frantsiya ushbu ko'rsatkich bo'yicha so'zsiz etakchi hisoblanadi

Xulosa va Takliflar:

O'zbekistonda DXSh asosida amalga oshirilgan loyihalar, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Xorijiy tajribalar, ayniqsa, muvaffaqiyatli moliyalashtirish va texnologik innovatsiyalarni joriy etish orqali loyihalarning samaradorligini oshirish mumkinligini ko'rsatmoqda. O'rganilgan ma'lumotlar asosida yetakchi xorijiy davlatlarda DXShning muvaffaqiyatli ishlashi uchun belgilangan mezonlar asosida O'zbekiston Respublikasi DXSh tizimini quyidagi yo'nalishlarda takomillashtirish mumkin: 1. Boshqaruv va iqtisodiy mutaxassisliklar va ixtisoslashtirilgan kompetentsiyalar bo'yicha zarur malakaga ega bo'lgan DXSh loyihalarini amalga oshirish va boshqarish sohasida vakolatlariga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash. 2. Loyihalarni moliyalashtirishda xususiy sektor ishtirokini oshirish. O'zbekistondagi DXSh tizimi hozirda ko'p jihatdan davlat mablag'lariga tayanadi, xususiy moliyalashtirish manbalaridan kamdan-kam foydalaniladi. DXSh loyihalarini yanada muvaffaqiyatli qilish uchun xususiy moliyalashtirishni rag'batlantirish kerak. 3. Loyihalar bo'yicha mavjud eng yaxshi va maqbul yechimlar asosida DXSh loyihalarini amalga oshirish natijalarini monitoring qilish tizimini yaratish.

Moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish: DXSh loyihalarini moliyalashtirishda davlat tomonidan taqdim etiladigan imtiyozlar va kafolatlar miqdorini oshirish, investorlar ishonchini oshirishga yordam beradi.

Texnologik innovatsiyalarni qo'llash: Loyihalarda yangi texnologiyalarni joriy etish orqali samaradorlikni oshirish va xarajatlarni kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasiprezidenti-shavkat-mirziyevning-oliyasy>, 28.12.2018
2. Айрапетян М. С. Зарубежный опыт использования государственно-частного партнерства // Государственно-частное партнерство в России: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ppp-russia.ru/>
3. analitica/item-1.html.

4. O'zbekiston Respublikasining Qonunchilik palatasi tomonidan 2019-yil 26-aprelda qabul qilingan 2019-yil 3-mayda "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risi" dagi qonun.
<https://lex.uz/docs/-4329270>
5. Global Infrastructure Hub. URL: <https://www.github.org> (Accessed 16.06.2022).
6. "President of Uzbekistan approves PPP projects until 2030." UzDaily. 2024.
Ташкент Таймс+5UzDaily.uz+5UzDaily.uz+5
7. "Uzbekistan secures \$312mn from 25 PPP agreements in 1Q24." Daryo News. 2024. Daryo.uz+1UzDaily.uz+1
8. "Six regional airports to be renovated on a PPP basis by 2030." Kun.uz. 2023.
Daryo.uz+6Kun.uz+6Азизов и Партнеры+6
9. "Uzbekistan announces \$1.3 bln in waste-to-energy projects." Reuters. 2024.
Daryo.uz+3Рейтер+3UzDaily.uz+3
10. "It is planned to draw \$14 billion to PPP projects by 2026, says Deputy Investment Minister." Tashkent Times. 2022. [Газета.уз+2Ташкент Таймс+2Ташкент Таймс+2](#)
11. "PPP project for 2024-2030 in Uzbekistan." Azizov & Partners. 2024.